

Karel Destovnik Kajuh (1922–1944)

BOSA POJDIVA, DEKLE, OBSOREJ

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi razsanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.
Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

France Balantič (1921–1943)

ZASUTA USTA

Nekje pokopališče je na hribu,
brez križev, rož, grobovi sami
in prek razpadlega zidu rumena trta,
ki išče luč z ugaslimi rokami.

Ležim v globini tiho, tiho,
v dolini mrzel je večer in pust.
Pri meni noč je in mi sveti.
Joj, lep je molk s prstjo zasutih ust!

Federico García Lorca (1898–1936)

VITEZOVA PESEM

Cordoba.
Daljna in sama.

Kobila črna, luna velika
in masline v moji bisagi.
Čeprav poznam vse ceste,
nikdar ne pridem v Cordobo.

Na ravnini, v vetru
kobila črna, luna rdeča.
Smrt me oprezuje
s stolpov v Cordobi.

Joj, kako dolga je cesta!
Joj, moja vrla kobila!
Joj, ko me smrt pričakuje,
preden še pridem v Cordobo!

Cordoba.
Daljna in sama.

James Joyce (1882—1941)

ULIKSES

Odlomek

na Kitajskem zdaj ravno vstajajo in si češejo kite kmalu bodo nune zazvonile jutranjico one nimajo nikogar da bi jih prihajal motit v spanju razen kakega duhovnika za nočno službo budilka pri sosedu ob prvem petelinjem petju tak hrup kot da bi se hotela razleteti poskusimo ali bi mogla zadremati ena dve tri štiri pet kakšno cvetje so si izmislili tam kakor zvezde tapete v Lombardski ulici so bile veliko lepše predpasnik ki sem ga dobila od njega je bil nekaj podobnega samo samo dvakrat sem ga nosila boljše bi bilo da znižam plamen v svetilki in spet poskusim tako da bom mogla zgodaj vstati šla bom tja k Lambu zraven Findlaterja in naročila naj nama pošljejo nekaj cvetja da ga razpostavim po hiši za primer da ga pripelje s seboj jutri danes hočem reči ne ne petek je slab začetek najprej moram malo počediti hišo prah se menda kar kopiči v njej medtem ko spim potem lahko igrava in kadiva cigarete jaz ga lahko spremljam najprej moram z mlekom očistiti tipke na klavirju kaj naj si nadenem ali naj nosim belo vrtnico ali tiste bajne kolačke od Liptona tako rada imam vonj v velikih bogatih trgovinah funt po sedem penijev in pol ali tiste druge s češnjami in rožnati sladkor po enajst penijev seveda čedno rastlino na sredo mize to bi dobila ceneje pri čakaj kje je že to videla sem jih ni dolgo tega ljubim cvetje rada bi da bi bila vsa hiša preplavljena z vrtnicami

COMBRAY

In komaj sem prepoznal okus po koščku magdalenice, pomočene v lipov čaj, ki mi ga je dajala teta (čeprav takrat še nisem vedel in sem moral še dolgo čakati, preden sem odkril, zakaj me je ta spomin tako osrečeval), že se je stara siva hiša ob cesti, v kateri je bila njena spalnica, prislonila kot gledališka kolesa na malo vrtno krilo, ki so ga prizidali na zadnji strani za moje starše (to je bil tisti okrnjeni del slike, ki sem ga dotlej edinega videl); in s hišo se je prikazalo tudi mesto ob vseh urah od jutra do večera in ob vsakem vremenu, Glavni trg, kamor so me pošiljali pred kosilom, ulice, kamor sem hodil po opravkih, steze, po katerih smo se sprehajali ob lepem vremenu. In tako kot v igri, ki se z njo zabavajo Japonci, namočiš v porcelanasto, z vodo napolnjeno skodelico kosce brezobličnega papirja, ki se v vodi raztegnejo, dobe različne obrise, barve in oblike ter se spremenijo v otipljive in že znane rože, hiše in osebe, tako so zdaj vse rože v našem vrtu in iz parka gospoda Swanna, vsi lokvanji, ki so rasli v Vivonni, vsi dobri vaščani in njihove hišice in ves Combray z okolico – tako je vse, kar ima obliko in trdnost, vstalo z mestecem in vrtovi vred iz moje skodelice čaja.

Prevedla Radojka Vrančič

PREOBRAZBA

Ko se je Gregor Samsa nekoč zjutraj zbudil iz nemirnih sanj, je ugotovil, da se je med spanjem preobrazil v velikanskega mrčesa. Ležal je na hrbtu in hrbet je bil trd kakor oklep. Če je malo privzdignil glavo, je lahko videl obli, rjavi, s trdimi loki okrepljeni trebuh; odeja na vrhu trebuha je bila že kar pripravljena, da zdrkne na tla, in se je komaj še držala na oblini. Številne nožice — če jih je primerjal s svojim siceršnjim obsegom, so bile klavrno tenke — so mu nebogljenost migetale pred očmi.

»Kaj se je zgodilo z menoj?« je pomislil. To niso bile sanje. Soba — prava, samo nekoliko premajhna človeška soba — je mirno počivala med štirimi natanko znanimi stenami. Na mizi je ležala razpostavljena kolekcija suknenih vzorcev — Samsa je bil potnik — in nad mizo je visela slika, ki jo je bil pred nedavnim izrezal iz ilustriranega lista in jo obdal z ličnim pozlačenim okvirjem. Predstavljala je damo s krznenim klobukom in krzneno boo; zravnano je sedela in iztegovala h gledalcu težak krznen muf — vsa roka do komolca je bila v njem skrita.

Gregorju se je pogled potem usmeril k oknu, in ker je bilo tako puščobno vreme — na napušč pred oknom so udarjale kaplje dežja —, ga je navdala pravcata melanholija. »Kaj, ko bi še malo pospel in pozabil vse norosti,« je pomislil, toda to je bilo povsem neizvedljivo, ker je bil vaje spati na desnem boku, a kakršen je bil zdaj, se ni mogel prevaliti v tako lego. Naj se je pognal na desno s še tolikšno silo, vseeno se je vedno znova zazibal spet nazaj na hrbet. Pač stokrat je poskusil, zamižal je, da mu ne bi bilo treba gledati cepetavih nožic, in je odnehal šele, ko je začutil v boku rahlo, še nikoli občuteno, topo bolečino.

Wisława Szymborska (1923–2012)

RADOST PISANJA

Kam beži ta napisana srna skozi napisani gozd?
Da bi pila iz napisane vode,
ki ji odbije smrček kot posnetek?
Zakaj dviguje glavo, mar kaj sliši?
Oprta na štiri iz resnice izposojene nožice,
izpod mojih prstov striže z uhljem.
Tišina – tudi ta beseda na papirju šelesti
in razgrinja
iz besede »gozd« izrasle veje.

Nad belim listom se pripravljajo na skok
črke, ki se lahko slabo razporedijo,
stavki, ki jo obkolijo
in pred njimi ne bo rešitve.

V kapljici črnila je kar velika zaloga
lovcev s priprtimi očmi,
pripravljenih steči po strmeh peresu navzdol,
obkoliti srno, se pripraviti na strel.

Pozabljajo, da to ni življenje.
Drugo pravo – črno na belem – vlada tu.
Hip bo trajal tako dolgo, kot jaz hočem,
da se razdeliti na majhne večnosti,
polne krogel, zadržanih v letu.
Za zmeraj, če ukažem, se tu nič ne zgodi.
Brez moje volje niti list ne odpade
niti se steblo ne upogne pod piko kopitca.

Je torej tak svet,
o usodi katerega odločam samostojno?
Čas, ki ga povezujem z verigami znakov?
Nenehno bivanje – na moj ukaz?

Radost pisanja.
Možnost ohranjanja.
Maščevanje umrljive roke.

(Prevedla Rozka Štefan)

KOMU ZVONI

Poslušaj, si je rekel. Boljše, da to pustiš. To je prav slabo zate in za tvoje delo. Nato je odgovoril sam sebi: Poslušaj, kaj? Zakaj zdaj počenjaš nekaj zelo resnega in skrbeti moram, da boš to ves čas razumel. Skrbeti moram, da ti bo jasno v glavi. Zakaj če ti ni povsem jasno v glavi, nimaš pravice, da bi počenjal reči, ki jih počenjaš, ker to so sama hudodelstva, in nihče nima pravice, da bi drugemu človeku vzel življenje, razen če stori to zato, da bi preprečil nekaj hujšega, kar se godi z drugimi ljudmi. Zato si to pojasni in ne laži sam sebi.

Ampak ne bom štel ljudi, ki sem jih ubil, kakor da bi bil to spisek lovskih trofejev ali kaj tako zoprnega, kakor so zareze na puški, si je rekel. Moja pravica je, da tega ne štejem, in moja pravica je, da to pozabljam.

Ne, je rekel on sam. Nimaš pravice, da bi kaj pozabljal. Nimaš pravice, da bi zapiral oči pred čim takim, in prav tako nimaš pravice, da bi kaj takega pozabil ali ublažil ali spremenil.

Molči, je rekel sam sebi. Strašansko napihnen postajaš.

In tudi ne, da bi glede tega varal sam sebe, je nadaljeval on sam.

Že prav, je rekel sam sebi. Hvala za vse dobre nasvete, in ali je prav, da ljubim Mario?

Da, je rekel on sam.

Tudi če čisto materialistična zamisel družbe sploh ne pozna nič takega, kot je ljubezen?

Od kdaj pa si sploh pristaš take zamisli? je vprašal on sam. Nikoli nisi bil. In bi tudi nikoli ne mogel biti. Nisi resničen marksist in to tudi veš. Veruješ v svobodo, enakost in bratstvo. Veruješ v življenje, svobodo in iskanje sreče. In ne vleci sam sebe preveč z dialektiko. Za nekatere je, zate pa ni. Poznati jo moraš, da ne boš zelenec. Veliko reči si začasno odložil, da bi dobili vojno. Če izgubimo vojno, bodo vse te reči izgubljene.

Ampak pozneje lahko zavržeš tisto, v kar ne veruješ. Veliko je reči, v katere ne veruješ, in veliko je takih, v katere veruješ.

Pa še nekaj. Nikar se ne norčuj sam iz sebe, ker nekoga ljubiš. Je že tako, večina ljudi nima toliko sreče, da bi to sploh doživela. Ti tega nisi doživel nikoli poprej, zdaj pa doživljaš. Naj to, kar imaš z Mario, traja samo danes in del jutrišnjega dne, ali pa naj traja še dolgo življenje, to je poglavitna reč, ki se lahko primeri človeškemu bitju. Zmerom bodo ljudje, ki pravijo, da tega ni, ker sami tega ne morejo doživeti. Ampak pravim ti, da je to resnično, da to doživljaš in da si srečen, pa četudi bi jutri umrl.

Prevedel Janez Gradišnik

Albert Camus (1913—1960)

TUJEC

Danes je umrla mama. Morda včeraj, kaj jaz vem. Prejel sem telegram iz hiralnice: »Mati umrla. Pogreb jutri. Iskreno sožalje.« To nič ne pove. Mogoče je umrla že včeraj.

Zavetišče za stare ljudi je v Marengu, osemdeset kilometrov iz Alžira. Šel bom na avtobus ob dveh in prišel tja popoldne. Tako bom lahko čul pri rajnki in se vrnil jutri na večer. Šefa sem prosil za dva dni dopusta in ni mi ga mogel odreči, ko sem pa prišel k njemu z opravičilom take vrste. Kljub temu ni bil kaj preveč zadovoljen. Zato sem mu rekel: »Nisem jaz kriv.« Ni odgovoril. Tedaj sem mislil, da mu morebiti ne bi smel tega reči. Sicer pa, kaj bi se neki opravičeval. Pravzaprav bi bila njegova dolžnost, da mi izreče sožalje. A najbrž ga bo izrekel pojutrišnjem, ko me bo videl v črnini. Za zdaj je vsa stvar nekako taka, kot da mama sploh ne bi bila umrla. Po pogrebu pa bo nasprotno stvar urejena in vse bo tako kazalo, da je stvar postala oficialna.

Prevedel Jože Javoršek

ČAKAJOČ GODOTA

ESTRAGON: Didi.

VLADIMIR: Ja.

ESTRAGON: Jaz ne morem več takole.

VLADIMIR: To se ti samo zdi.

ESTRAGON: Kaj, če bi se ločila? Mogoče bo tako bolje za naju.

VLADIMIR: Jutri se bova obesila. *(Premolk.)* Razen če pride Godot.

ESTRAGON: In če pride?

VLADIMIR: Potem bova rešena.

(Vladimir sname z glave [Luckyjev] klobuk, pogleda vanj, otipava po njegovi notranjosti, ga potresa, trka po temenu, si ga dene nazaj na glavo.)

ESTRAGON: No? Greva?

VLADIMIR: Potegni gor hlače.

ESTRAGON: Kaj?

VLADIMIR: Potegni gor hlače.

ESTRAGON: Praviš, naj potegnem hlače dol?

VLADIMIR: Potegni hlače GOR.

ESTRAGON: *(opazi, da ima hlače na tleh).* Imaš prav.

(Si potegne gor hlače.)

VLADIMIR: No? Bi šla?

ESTRAGON: Prav, pa pojdiva.

(Se ne ganeta.)

ZA ZAPRTIMI VRATI

Odlomek

GARCIN: Kaj se ne bo nikoli znočilo?

INES: Nikoli.

GARCIN: Me boš zmeraj videla?

INES: Zmeraj.

(Garcin izpušči Estelle in naredi nekaj korakov. Približa se odlitku.)

GARCIN: Bronast odlitek ... *(Ga pobôža.)* No, zdaj je prišel tisti trenutek. Odlitek je tukaj, gledam ga in razumem, da sem v peklu. Povem vama, da je bilo vse že vnaprej določeno. Določeno je bilo, da bom stal pred tem kaminom, z roko na tem odlitku in da bodo vsi pogledi uprti vame. Vsi ti pogledi, ki me požirajo ... *(Se naglo obrne.)* A. Samo dve sta? Mislil sem, da vas je veliko več. *(Se smeje.)* To je torej pekel. Nikoli si ne bi bil mislil ... Se spominjata: žveplo, grmada, raženj ... kakšna neslanost! Tudi brez različne gre. Pekel so ljudje okoli tebe!

ESTELLE: Ljubi moj!

GARCIN *(jo odrine)*: Pusti me. Ona je med nama. Ne morem te ljubiti, če me ona gleda.

ESTELLE: A! Če je tako, naju pa ne bo več gledala.

(Vzame z mize nož za papir, plane na Ines in jo večkrat zabode.)

INES *(se smeje brani)*: Kaj pa počenjaš, kaj počenjaš, si nora? Saj vendar veš, da sem mrtva.

ESTELLE: Mrtva? *(Izpusti nož na tla. Premor. Ines pobere nož in se v njo zabode z njim.)*

INES: Mrtva! Mrtva! Mrtva! Vse je zaman: nož, strup in vrv. S tem smo že opravili. Razumeš? In zdaj smo skupaj za vselej. *(Se smeje.)*

ESTELLE *(se smeje na ves glas)*: Za vselej! Moj bog, kako je to smešno, za vselej! *(Sesedejo se vsak na svoj kanape. Dolga tišina. Nehajo se smejati in se spogledajo. Garcin ustane.)*

GARCIN: No, pa nadaljujmo.

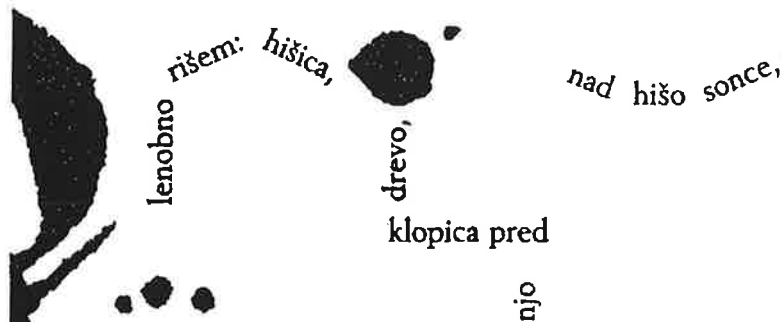
Prevedla Draga Ahačič

Janez Menart (1929)

CROQUIS

Kavarna. Miza: marmor, mrzel, siv –
življenja otipljiva prispodoba.
V kozarčku konjak; nizko izpod roba;
in lužica tam, kjer se je polil.

Prst čopič je in lužica paleta;

in roža, ki ob roži se razcveta.

In še stezica, ki drži od hiše,
in lepa žena, ki med rože leže ...

A vtem natakár vljudno predme seže,
pobere vse in mizico pobriše.

In gledam ga, kako svoj pladenj nosi,
kako opleta sem ter tja s prtičem
in skoraj žalostno za njim zakličem:
»Gospod natakár, še en konjak, prosim!«

JUŽNI OTOK

Je južni otok. Je.
Daleč v neznanem morju
je pika na obzorju.
Je lisa iz megle.

Med svitom in temo
iz bele vode vzhaja.
In neizmerno traja.
In v hipu gre na dno.

In morje od slasti
je težko in pijano.
In sol zatiska rano.
In slutnja, da ga ni.

Da so na temnem dnu
samo zasute školjke
in veje grenke oljke
in zibanje mahu.

A voda se odpre
in močna zvezda vzide
in nova ladja pride
in južni otok je.

VELIKI ČRNI BIK

Veliki črni bik rjove v jutro.
Veliki črni bik, koga kličeš?
Prazni so pašniki.
Prazne so gore.
Prazne so grape.
Prazne kot odmev tvojega klíca.

Veliki črni bik rjove v jutro.
Kot da bi brizgala težka črna kri
pod vršičke temnih smrek.
Kot da bi se nad gozdom na vzhodu
odpiralo v jutro
krvavo bikovo oko.
Veliki črni bik, koga kličeš?
Je slast poslušati,
kako ti vrača odmev
tvoj zamolkli klic?

Veliki črni bik, brezkrvno je jutro.
Tvoj glas pada v grape
kot razcefrana jata
črnih vran.

Nobeden ne sliši tvoje samote.
Nikogar ne napojiš
s črno krvjo svojega glasu.
Umolčni, veliki črni bik.

Veliki črni bik rjove v jutro.
Sonce na vzhodu brusi
bleščečo mesarsko sekíro.

ČRNI DEČEK

Stojiš na rumenem pesku puščave,
stojiš, črni deček.
Okrog tebe so stene neba.
Sprehajajo se skoz tebe
z zateglo žalostjo.

Zjutraj zagledaš sledove noči v pesku:
tenke kačje vijuge.
Zgrabi te rumena groza peska.
Ampak ti ne smeš bežati.
Ti imaš naročje polno ptic.

Opoldne pridejo starci.
Naslonijo se na palice kot sive ujede.
Molče te gledajo.
Ti rečeš besedo.
Ampak ko jo izrečeš,
ti presahnejo usta.

Imaš naročje polno ptic.
To je vse, kar imaš.
Zato vzdigneš roke k nebu.
In tvoje ptice polete.
Tvoje ptice zakrijejo nebo.

Ampak podnevi jih zagleda zlobno sonce.
Zato razpadejo v perje.
Razpadejo v meso.
Razpadejo v pepel.

Ponoči jih ubijajo ledene zvezde.
Zato je pokrajina siva od pepela.
Zato imaš usta polna pepela.
Zato meče v vodo tvojih oči
pepel sive mreže.

Vendar ti razprostreš roke
in nove ptice odlete,
ker morajo odleteti,
ker moraš imeti ptice.
Ptice, ki vzlete.
Ptice, ki razpadejo.
Ker si sam v puščavi.
In žalost kaplja skoz tvoje steklene kosti.

Večerna pravljica

Drevesa odpro debla s suhim pokom
in temna srca, ki so skrita v njih,
pričnejo bítí z glasom daljnih bobnov.
Od žolte lune siv lišaj visi.

Tedaj se dvignejo veliki kamni,
na tenkih nogah hodijo okrog,
kakor orjaški sivi pajki,
in grizejo mehke obraze gob.

Na drugi strani gozda, v temni hiši,
v globokih, nizkih jamah svojih sob,
spijo ljudje, kot dolge, sive miši.
Velike mačke sanj se igrajo z njimi.

STVARI

VI

Nekega dne se zaveš da je roka
da je že davno navajena da je roka
nabrekla od svoje ročnosti
gleda te motna, navajena da je roka
vendar kaj zdaj in kakšne bodo posledice
divje odmetavaš to kar ni tvojega
in prosiš zakaj si ravno roka
bodi pesek ali voda
ali prehod iz svetlobe v temo
ne maram reče roka
predolgo nisi vedel
nisi ti ampak sem roka
vendar kaj zdaj in kakšne bodo posledice
kdo bo določil nove meje
nisi dobro razumel reče roka
nisi ti ampak sem roka ki se širim
potem sem rama
bled sem in pojem glasno pojem
in delam posteljo
nehaj že enkrat s to svojo majhno porumenelo mislijo
nisi bled nisi pel nisi glasno pel
ne delal postelje
zakaj NISI TI AMPAK SEM ROKA
svet je razpad sveta
vendar kaj zdaj in kakšne bodo posledice

MRK

IV

Utrudil sem se podobe svojega plemena
in se izšelil.

Iz dolgih žebljev
si varim ude novega telesa.
Iz starih cunj bo drobovje.
Nagniti plašč mrhovine
bo plašč moje samote.
Oko si izderem iz globine močvirja.
Iz prežrtih plošč gnusa
si bom postavil kolibo.

Moj svet bo svet ostrih robov.
Krut in večn.

GOBICE

IV

Brez tebe črka P gre k vragu svet
paradajz pasma politika
ali ste že videli papagaja brez črke P
ali pa pipico pokaditi Pennsylvania
brez tebe črka P ostane še
žavbica akvamarin nastlati namazati
vse pa sloni na pakeljcih
poglejmo samo težave
ki nastopijo v zemljepisu
hodiš po svetu prideš do Patagonije
stop črna luknja
niti ne moreš vzeti palice
da bi jo naslonil
na pred-Patagonijo in po-Patagonijo
pa se ti zabliska pa rečeš TRAM
pa še TRAM ti pade v luknjo
ker ni pakeljcev
nikoli ne ješ po naročilu
zmeraj žvečiš menu
potem hočeš spat a samo zehaš
in zehaš nag ker pidžame ni
tako se razvije nemorala
tako se razvije nemorala
perutnice poštarji pamtivek

Milan Jesih (1950)

GRIZLJAL SEM SVINČNIK

(Grizljaj sem svinčnik ves preljubi dan
in silil se z eno samo vrstico,
kakor da bi z neba vabikal ptico,
naj pride sest mi na odprto dlan,
pa nič; a bežni spanec je doklical,
ko sem sede zakinkal poklapan,
neznane verze mi z obrobja sanj
– Obenem Luč, Lepoto In Resnico –,
da sem samo strmel pobit pobožen,
pred silo, ki je budnost ne pozna,
saj roža je bila v imenu rože,
celo srce v rečenosti srca ...
Buden ne vem ne teme ne besed.
A je, pod zvezdami, je tak sonet.)

ČRNA ORHIDEJA

Dvignil je brzostrelko in jo nameril vanjo. Zdela se mu je težja kakor sicer. Roke so mu bile popolnoma mirne, ko je sprožil. Živci so mu zabrnili. Zaslišal je vrsto odmevov. Tako napeto in pozorno jih je spremljal, da se mu je zdelo, da jih je bilo sedem. Dihal je močno in zaprl oči iz nenadne slabosti, potem pa jih znova odprl, da se mu ne bi zvrtelo.

Katarina se je zamajala, na njenih levih prsih so se prikazali rdeči madeži. Vzniknili so drug za drugim kakor nezadržni vrelci.

Čas je tekel z blazno hitrostjo. V nogah je začutil težo, tla so se udirala pod njim. Videl je, kako je dvignila roke proti njemu. To kretnjo je napravila kakor človek, ki se v sanjah napoti v neznani svet in se na ozki brvi bojuje za ravnotežje.

Pot ga je oblil po vsem telesu. Hotel je dvigniti orožje, da bi znova nameril in sprožil naboje, kar jih je imel. Tedaj se je bela postava z rdečimi madeži opotekla. Pokril si je oči z dlanmi in obstal. V ušesih je zaslišal zamolkel šum, nato tiktakanje svoje ročne ure.

Z višine se je oglasil oster žvižg. Palček je dal svarilno znamenje.

Ozrl se je, tik pod seboj je zagledal sovražnika. Zgrabil je za orožje, skočil do mrtvega dekleta in si poiskal zaklona za širokim deblom. Sovražnik se je že pojavil z leve in desne. On pa je menjal naboje, pokleknil na desno koleno in se začel bojevati.

MENUET ZA KITARO

Pogovor o krvi nas spravi na pogovor o vojni, vse pride o pravem času. Vojna je nekaj strašnega, pravi Bitter brez prave prepričljivosti. Jaz pa mu priznam, da sem bil tudi v vojni, no, tako, kako bi rekel, pravzaprav čisto malo. Kje? A, v italijanski vojski, Ljubljana, Jugoslavija.

A? Res? Poznam. Tudi jaz sem šel tam skozi.

Tam so bili okrog uporniki, rebeli.

Ja, ja, komunisti. Die Partisanen.

Bitter je bil poslan 1941. leta iz Francije, šli so skozi Jugoslavijo, pa v Grčijo. »Na, ja, so ein Spaziergang war das, kein Krieg eigentlich.« Po kapitulaciji Italije je šel še enkrat skozi Jugoslavijo. Saj so imeli Italijani svoj prav, da so kapitulirali. Samo za Nemčijo je bil to nepravi trenutek. Treba je bilo razpršiti sile, ja, ja. Zaradi Jugoslavije se je zakasnil napad na Rusijo, to se je v zimi poznalo. Italijanska kapitulacija je pa zahtevala veliko čen, ki so morale dol. Veliko, res.

Moral se mi je nasmehniti, ko sem rekel, da mi včasih vojna vzbuja domotožje. »Ne, ne, to pa ne, to pa prav gotovo ne,« je odkimaval.

Povedal sem mu, da sem tak človek. Kadar se spominjam najslabših časov, me obide domotožje. Po vojni sem nekje padel v ječo, no, o tem zdaj ne bi govorila, kje, kako in zakaj, nekje na Vzhodu je bilo – pa se mi tu in tam vzbu-di domotožje za tistimi pasjimi časi. Človek je pač takrat ogrožen, napadalen, pred seboj mora pokazati, ali je kaj vreden ali nič. Mora biti jasen in čist ali pa kalen in nizkoten, tretje ni možno. To ga ni veselilo; vojna je strašna, kakor koli jo vzameš. Poleg tega je pa vojskovanje nekakšna obrt, eden ima zanjo talent, drugi ne.

PRIŠLEKI

Je visel v oblaku ... je plaval kot luna? Na čem je sploh stal? Je bil med njim in mestom samo zrak? Ničesar nisem hotel vprašati, da me ne bi odvedli proč. Tudi gumbi, sidro, ves moj modri mornariški plašč iz Basla je bil prepojen s topazovsko rumeno svetlobo, kot da se spreminja. Ulica, skozi katero smo gledali stekleni dvorec, je bila v flanelasti temi, med visokimi hišami so svetile luči, ki so se v nizu spuščale nizdol ... Ni bilo mogoče početi drugega, kot samo stati in gledati.

Morali smo nazaj do kupa naših kovčkov in čez cesto proti drevesom in čez tire od tramvaja. V visoki temni hiši so bile sredi najgloblje noči vrata odprta in osvetljena. Za pultom je stal gospod v progastem telovniku s številnimi ključi na steni. Vati je govoril z njim in gospod je govoril z Vatijem v tistem jeziku, ki se tudi tule, v hiši, sredi stolov in miz, ni hotel ločiti od sanj ... Dobili smo ključ z veliko leseno hruško. Nek drug mož nam je pomagal nositi kovčke, ko smo šli gor po rdečem tepihu na stopnicah. Šli smo čisto na vrh, se zaletavali v z lesom opažene stene na presledkih, in se potem spet obrnili v levo, kjer so se nadaljevale stopnice, ki jih ni hotelo biti konec. V oglu nekega hodnika zraven neke mizice so se odprla vrata. Bila je soba, kratka, z belimi posteljami in divanom ... z ogledalom in ljubko vodovodno školjko. Skozi okno je svetil beli grad. Hotel sem spati na divanu pri oknu. Nerada sta mi ga potisnila tja. Vati in mama sta legla v dvojno posteljo z Gizelo v sredini. Ko sta ugasnila luč, je grad rahlo svetil v sobo skoraj v isti višini z mojo blazino. Počepnil sem in gledal, mama, ki je videla mojo glavo pri šipi, me je tiho prepričevala iz svoje postelje, naj se uležem ...

ANTIGONA

HAIMON

Nekaj dni bo res dišalo po starem pretepenem psu,
potem se nas bo lotila pozabljivost,
zamenjala jo bo brezskrbnost
in navsezadnje bo še kdaj nam vsem veselo.

ISMENA

A v vse večne čase nam bo ta okrutni vzgled v svarilo:
Antigona je našla Polineika,
ampak samo za kratek hip, le za trenutek.
Kaj naj z Antigono samo za ta trenutek?
Rahel cvet, ki se odpre in brž nato usuje.
Živeti pa je treba umno, pripravljajoč se
na prihodnje dni.

KREON

To so reči, ki z mano neposredno nimajo opravka:
lahko so take, a lahko tudi drugačne.
Ko je človek kralj, ne gleda v svet sam v vrvežu sveta,
ampak se vzpne na grič, ki je brez barv in brez sonca,
da mu pogled je neskajen in stvaren.
Jaz sem kralj in ne preostane mi drugega,
kot da kralj sem še naprej.
Če kdo drug hoče, čakam. Nobeden?
Kralj sem torej jaz.

(Vsi se poklonijo. Stražnik nastopi.)

Je moj urad nared? Tudi zdaj, kajne, kot zmeraj,
me čakajo dolžnosti?

STRAŽNIK

Da, gospod. Čakajo.

(Kreon odhaja.)

TEIRESIAS

Držite paža! On je še živ!

Lovite ga, paž je še zmeraj živ!

*(Od daleč spet zvonovi,
čedalje glasnejši
in ušesom kar neprijetni.)*

VELIKI BRILJANTNI VALČEK

DOKTOR: Kaj bo zdaj? Ne vem, kaj bo zdaj.
Moji možgani več ne delajo ... Volodja,
zakaj si mu odrezal nogo? Kdo ti je rekel,
da to napraviš?

VOLODJA: Vi!

DOKTOR: Jaz, kaj si znorel?

VOLODJA: Ja, čakajte malo. A niste skoz go-
vorili, da mu boste odrezali nogo?

DOKTOR: Že, ampak ne zares. Metaforično sem mislil, metaforično.

VOLODJA: Kaj jaz vem, kaj ste vi mislili?

DOKTOR: Spraviti ga v akutno stanje, ne pomirjati, razburjati. Doseči, da ti-
sto, kar je v njem, kar piše v svoj dnevnik, pride ven nadzorovano, v na-
šem zavodu, potem tisto uničiti ... razumeš? Saj si nisem jaz tega izmi-
slil, prišla sta dva izvedenca za metafore, jaz sem prispeval znanstveno
metodo, komajda aplikacijo ...

VOLODJA: Kaj se zdaj tu ven mažete. Ven in ven ste govorili, da mu boste
odrezali nogo. Saj je bil revež že čisto nor od tega.

DOKTOR: O, moj bog, ti čisto nič ne razumeš.

VOLODJA: Razumem, razumem. Več, kot si vi mislite.

DOKTOR: Volodja, preprosto ti bom razložil. Človek ima nekega hudiča v se-
bi, to razumeš?

VOLODJA: Oja, zelo dobro.

DOKTOR: Groziš mu, z ostro, zelo verjetno grožnjo; če je intelektualec, ga
racionalno prepričaš, z železno logiko. Hudiča v njem prestrašiš, da pri-
de ven ...

VOLODJA: Zdaj je zunaj, hudič ...

VLADIMIR

VLADIMIR: Delate se norca iz mene, kaj. Iz mene se delate norca. (*Ga udara-ri.*) Na, na, na ... (*Mlati po Alešu.*) Ti se boš iz mene delal norca, ti boš meni kradel, mulc frdaman ... na! Na!

MAŠA (*ga poskuša potegniti stran*): Nehaj, ubil ga boš!

VLADIMIR: Pusti me, ti cipa ... (*Z eno roko drži Mašo na distanci, z drugo mlati po Alešu.*) Poglej se, kako si oblečena ... (*Jo odrine in gre za njo.*) Zakaj si tako oblečena? A je to spodobno? A so te tako učili?

ALEŠ: Pusti jo! Mater ti ... pusti jo!

VLADIMIR: Nekaj hočeš od mene, ti cipa. Vem, da nekaj hočeš. Razumem, kaj hočeš od mene. Bi rada, da sem tudi jaz malo baraba, kaj? A bi to rada? Ti bi rada, da bi bil tudi Vladimir malo pokvarjen, kot ti ... vem jaz, kaj ti hočeš, kurba. (*Ji strga obleko.*)

A tole hočeš, kaj?

MAŠA: Vladimir ... prosim ... poslušaj me!

VLADIMIR: Jaz sem te imel rad, ti, cipa pokvarjena! Ampak jaz znam tudi drugače.

MAŠA: Ne, ne, počakaj ... tudi jaz te imam rada. Prosim, poslušaj me.

VLADIMIR (*se nekoliko umiri*): Nič hudega vam nisem hotel ...

MAŠA: Vem ... prosim te, nehaj s tem ... pusti ga ... pusti naju ... samo to te prosim ...

VLADIMIR: Ti si razbila mojega človeka ...

MAŠA: Vem. Oprosti. Mi oprostiš? (*Tišina.*) Ni treba takoj. Sploh ne. A lahko eno cigareto? Samo eno. A lahko? (*Tišina.*) Tako. Hvala. A lahko prižgem? Hvala. Tako. Zdaj mi daj ključ ... od tega ...

VLADIMIR: Nisem še opravil z njim. Pa tudi s tabo ne.

MAŠA: Prosim. Skupaj bomo sedli, v redu? Tukaj za mizo in se ... pogovarjali. Nič drugega. Samo pogovarjali se bomo.

VLADIMIR: Ti hočeš ... vidva hočeta, da jaz ... da se odselim ...

MAŠA: Ne, ne. Nočeva. Hočeva, da ostaneš. Z narna. Za vedno. Skupaj. Mi trije ...

VLADIMIR: Lažeš.

MAŠA: Ne. Ne. Resno mislim. Dosti je bilo tega.

VLADIMIR: Oba se bosta opravičila.